

Cauza C-509/22**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

27 iulie 2022

Instanța de trimitere:

Corte suprema di cassazione (Italia)

Data deciziei de trimitere:

20 iulie 2022

Recurentă:

Agenzia delle Dogane e dei Monopoli

Intimată:

Girelli Alcool Srl

Obiectul procedurii principale

Recurs declarat de Agenzia delle dogane (Agenția Vamală) împotriva unei hotărâri a Commissione tributaria regionale della Lombardia (Comisia Fiscală Regională din Lombardia) prin care s-a confirmat în apel admiterea acțiunii formulate de Girelli Alcool Srl având ca obiect scutirea de la plata accizelor pentru o cantitate de alcool care s-a împrăștiat accidental

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Având în vedere articolul 267 TFUE, Corte di cassazione (Curtea de Casație), instanța de trimitere, în calitate de instanță de ultim grad de jurisdicție, solicită clarificări, inclusiv în lumina jurisprudenței Curții de Justiție, cu privire la modul în care trebuie înțeleasă, în speță, noțiunea de „caz fortuit” în legătură cu pierderile de produse accizabile apărute în regim suspensiv și în raport cu diligența manifestată, pentru a exclude angajarea răspunderii. În plus, instanța de trimitere solicită clarificări cu privire la compatibilitatea cu dreptul Uniunii a unor norme naționale privind culpa ușoară (asimilată cazului fortuit și forței majore) și

cu privire la posibilitatea de a utiliza o altă categorie generală denumită „culpă ușoară”.

Întrebările preliminare

„1) În primul rând, noțiunea de caz fortuit aflat la originea pierderilor apărute în regim suspensiv, potrivit articolului 7 alineatul (4) din Directiva 2008/118/CE, trebuie sau nu să fie înțeleasă, la fel ca în cazul forței majore, în sensul de împrejurări străine antrepozitarului autorizat, neobișnuite, imprevizibile și care nu au putut fi evitate în pofida diligenței manifestate de acesta, rămânând în mod obiectiv în afara oricărei posibilități de control din partea sa?

2) În plus, pentru a exclude răspunderea în ipotezele de caz fortuit, diligența manifestată în luarea măsurilor de precauție necesare pentru a evita producerea faptei prejudiciabile este relevantă și [în caz afirmativ] în ce măsură?

3) Cu titlu subsidiar față de primele două întrebări, o dispoziție precum cea prevăzută la articolul 4 alineatul 1 din Decretul legislativ nr. 504 din 26 octombrie 1995, care asimilează cazului fortuit și forței majore culpa ușoară (a aceleiași persoane sau a unor terți), este compatibilă cu reglementarea prevăzută la articolul 7 alineatul (4) din Directiva 2008/118/CE, care nu menționează condiții suplimentare, în special în ceea ce privește «culpa» autorului faptei sau a subiectul activ?

4) În sfârșit, prevederea «sau ca o consecință a autorizării de către autoritățile competente din statul membru», cuprinsă tot la articolul 7 alineatul (4) citat anterior, poate fi interpretată în sensul că permite statului membru să prevadă o altă categorie generală (culpa ușoară) care ar putea afecta definiția eliberării pentru consum în caz de distrugere sau de pierdere a produsului sau această expresie nu poate include o astfel de clauză, ea trebuind, în schimb, să fie interpretată în sensul că se referă la ipoteze specifice, autorizate de la caz la caz sau, oricum, stabilite pentru cazuri concrete definite în ceea ce privește elementele lor obiective?”

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Directiva 2008/118/CE a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind regimul general al accizelor și de abrogare a Directivei 92/12/CEE, în special considerentul (9) și articolul 7 alineatele (4) și (5):

„(4) Distrugerea totală sau pierderea iremediabilă a produselor accizabile aflate sub regim suspensiv de accize, inclusiv dintr-o cauză ce ține de natura produselor sau ca urmare a unui caz fortuit ori de forță majoră sau ca o consecință a autorizării de către autoritățile competente din statul membru, nu sunt considerate ca eliberare pentru consum.

În sensul prezentei directive, produsele sunt considerate distruse total sau pierdute iremediabil atunci când devin inutilizabile ca produse accizabile.

Distrugerea totală sau pierderea iremediabilă a produselor accizabile în cauză este dovedită într-un mod considerat satisfăcător de autoritățile competente din statul membru în care a avut loc distrugerea totală sau pierderea iremediabilă sau din statul membru în care aceasta a fost constatată, în cazul în care nu este posibil să se determine unde a avut loc.

(5) Fiecare stat membru stabilește propriile norme și condiții pe baza cărora se determină pierderile menționate la alineatul (4).”

Jurisprudența Curții de Justiție invocată

Hotărârea din 18 decembrie 2007, Société Pipeline Méditerranée et Rhône (SPMR), C-314/06, EU:C:2007:817, punctele 23, 25, 31 și 37, Hotărârea din 18 mai 2017, Latvijas Dzelzcejs VAS, C-154/16, EU:C:2017:392, punctul 61, Hotărârea din 24 februarie 2021, Silcompa, C-95/19, EU:C:2021:128, punctul 52 și Hotărârea din 24 martie 2022, Generální ředitelství cel, C-711/20, EU:C:2022:215, punctul 43.

Dispozițiile naționale invocate

DECRETO LEGISLATIVO n. 504, Testo unico delle disposizioni legislative concernenti le imposte sulla produzione e sui consumi e relative sanzioni penali e amministrative (Decretul legislativ nr. 504 de adoptare a textului unic al dispozițiilor legislative privind taxele pentru producție și consum, precum și sancțiunile penale și administrative în materie) din 26 octombrie 1995 (Textul unic privind accizele – TUA), astfel cum a fost modificat prin articolul 1 din decreto legislativo n. 48 (Decretul legislativ nr. 48) din 29 martie 2010

„Articolul 4

Scutiri în caz de pierderi, distrugere și diminuări

1. În cazul pierderii iremediabile sau al distrugerii totale a unor produse care se află în regim suspensiv, accizele nu se plătesc atunci când persoana obligată la plata acestora dovedește într-un mod considerat satisfăcător de autoritatea fiscală că pierderea sau distrugerea produselor a fost cauzată de evenimente fortuite sau de forță majoră. Cu excepția tutunului prelucrat, faptele imputabile unor terți sau persoanei impozabile ca fapte săvârșite din culpă ușoară sunt asimilate cazului fortuit și forței majore.”

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii

- 1 Girelli Alcool Srl (denumită în continuare „societatea”) este operator al unui antrepozit autorizat de alcool etilic și își desfășoară activitatea ca unitate de producție pentru denaturarea alcoolului etilic.
- 2 La 26 martie 2014, în cursul operațiunilor de încărcare a rezervorului aferent instalației de denaturare a alcoolului etilic, în prezența unui funcționar al Agenzia delle dogane (Agenția Vamală), s-a produs o scurgere de alcool etilic pur, care s-a întins pe pardoseala localului, din cauza unei valve lăsate deschisă de un angajat al societății.
- 3 O parte a produsului a fost colectată și recuperată, însă o altă parte s-a pierdut iremediabil.
- 4 Prin urmare, societatea a solicitat scutirea de la plata accizelor pentru alcoolul care s-a împrăștiat accidental.
- 5 Agenzia delle dogane e dei monopoli (Agenția Vamală și a Monopolurilor) a respins cererea de acordare a scutirii, pentru motivul că pierderea nu a rezultat dintr-un caz fortuit sau de forță majoră, ci din imprudența și neglijența unui angajat al societății care a lăsat valva rezervorului deschisă din neatenție, iar ulterior, la 3 octombrie 2014, a emis o decizie de plată în cuantum de 17 476,24 euro.
- 6 Societatea a atacat decizia de plată la Commissione tributaria provinciale di Milano (Comisia Fiscală Provincială din Milano). Aceasta a invocat în special: a) inexistența faptului generator al taxei, întrucât produsul nu a fost eliberat pentru consum deoarece s-a împrăștiat; b) că evenimentul prejudiciabil putea fi calificat drept caz fortuit; d) cu titlu subsidiar, că fapta prejudiciabilă ar intra în sfera culpei „ușoare”, întrucât a rezultat dintr-o neatenție a unui angajat.
- 7 Commissione tributaria provinciale di Milano (Comisia Fiscală Provincială din Milano) a admis acțiunea; astfel, în opinia acesteia, ultimul motiv ar fi întemeiat, dat fiind că lipsa de diligență a angajatului nu ar fi fost „gravă”.
- 8 Agenzia delle dogane (Agenția Vamală) a atacat hotărârea menționată la Commissione tributaria regionale della Lombardia (Comisia Fiscală Regională din Lombardia), care însă a confirmat-o, apreciind și ea că împrăștierea alcoolului a avut loc a) în mod iremediabil și că, așadar, nu a existat o eliberare pentru consum și b) ca urmare a unui caz fortuit, astfel încât erau întrunite condițiile de acordare a scutirii.
- 9 Prin urmare, Agenzia delle dogane (Agenția Vamală) a declarat recurs la instanța de trimitere.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

- 10 Agenzia delle dogane (Agenția Vamală) invocă încălcarea articolului 4 din TUA; ea susține că instanța de al doilea grad de jurisdicție ar fi încadrat incorect comportamentul neglijent al angajatului societății în sfera cazului fortuit și, în orice caz, ar fi apreciat că culpa angajatului era „ușoară”, astfel încât răspunderea societății a fost exclusă.
- 11 În opinia sa, asimilarea culpei ușoare cu lipsa unei culpe poate fi teoretic admisă, însă consideră că este fundamentală necesitatea unei interpretări stricte potrivit căreia cazurile relevante de culpă ușoară trebuie să fie în realitate minime.
- 12 În plus, potrivit Agenzia delle dogane (Agenția Vamală), dat fiind că activitatea desfășurată implică prelucrarea unui produs extrem de inflamabil, ar fi fost necesar să se facă referire, în vederea stabilirii culpei, la standarde obiective de asigurare a adecvării și a siguranței instalației potrivit unor criterii tehnice.
- 13 Societatea intimată arată mai întâi că nu ar exista faptul generator al accizei, întrucât alcoolul nu a fost eliberat pentru consum deoarece s-a împrăștiat definitiv.
- 14 În ceea ce privește răspunderea, societatea susține că comportamentul angajatului său s-ar caracteriza printr-o culpă ușoară, iar articolul 4 alineatul 1 din TUA asimilează culpa ușoară cazului fortuit.
- 15 Societatea afirmă că referirea la „culpa ușoară” cuprinsă în reglementarea națională ar fi compatibilă cu Directiva 2008/118, deși nu este prevăzută expres de aceasta, dat fiind că, în opinia sa, directiva menționată ar lăsa statelor membre o anumită marjă de manevră.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 16 Corte di cassazione (Curtea de Casație) amintește mai întâi că, în jurisprudența sa, există o dublă abordare cu privire la noțiunile de caz fortuit și de forță majoră.
- 17 O primă abordare este mai subiectivă: constituie cauză neimputabilă evenimentul pentru care debitorul nu trebuie să răspundă; este fortuit un eveniment specific fără legătură cu sfera de activitate a părților, iar proba exoneratoare constă în demonstrarea inexistenței unei culpe debitorului, ceea ce înseamnă că prejudiciul s-a produs în mod neprevizibil și nici nu a putut fi evitat prin manifestarea unei diligențe corespunzătoare împrejurărilor concrete ale speței.
- 18 Într-o a doua abordare, verificarea îndeplinirii condițiilor privind caracterul neprevăzut și inevitabil, necesare pentru a putea fi vorba despre cazul fortuit, este întemeiată pe un plan pur obiectiv, printr-o apreciere pe baza unor criterii de probabilitate privind regularitatea raportului de cauzalitate, care exclude orice relevanță a comportamentului eventual diligent sau neglijent al persoanei obligate.

- 19 Cu privire la domeniul specific al accizelor, Corte di cassazione (Curtea de Casație) pare să excludă relevanța, pentru încadrarea în noțiunea de caz fortuit (sau de forță majoră), a unei aprecieri în ceea ce privește diligența manifestată de persoana obligată la plata acestora.
- 20 În continuare, instanța de trimitere precizează că cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 7 alineatul (4) din Directiva 2008/118 și în special aspectul dacă scutirea prevăzută la articolul menționat poate sau nu să fie acordată și în ipoteza în care evenimentul care a cauzat pierderea iremediabilă a produsului supus accizelor depinde de lipsa de diligență și de prudență din partea antrepozitarului sau a angajatului său, chiar dacă aceasta este considerată culpă ușoară.
- 21 Pentru pronunțarea unei hotărâri de către instanța de trimitere este decisivă problema dacă noțiunea de caz fortuit (și cea de forță majoră), în sensul dreptului Uniunii, acoperă și faptele săvârșite din culpă; de asemenea, în cazul unui răspuns negativ, aspectul dacă este compatibilă cu dreptul Uniunii în materie de accize asimilarea cazului fortuit și forței majore, efectuată de legiuitorul italian, a unor comportamente imputabile uneia dintre părți sau unor terți precum fapte săvârșite din culpă ușoară.
- 22 Instanța de trimitere amintește jurisprudența Curții cu privire la interpretarea noțiunilor de forță majoră și de caz fortuit în ceea ce privește reglementarea accizelor și observă că noțiunea de caz fortuit pare să răspundă aceluiași criterii ca și forța majoră.
- 23 Potrivit instanței de trimitere, noțiunea de forță majoră apare clar elaborată de Curte în Hotărârea Société Pipeline Méditerranée et Rhône (SPMR), iar în ceea ce privește cazul fortuit, Hotărârea Latvijas Dzelcejs VAS furnizează o concepție unitară, raportată la o strânsă legătură de cauzalitate, sub singura rezervă a corecției potrivit criteriului proporționalității („fără a accepta sacrificii excesive”).
- 24 În plus, din examinarea ansamblului dispozițiilor Directivei 2008/118 nu pare să reiasă situații în care ar fi relevant gradul „culpei” autorului faptei, astfel încât să se evite angajarea răspunderii. Dimpotrivă, Hotărârile Silcompa și Generaini ředitelsty ar scoate în evidență răspunderea obiectivă a antrepozitarului.
- 25 Așadar, reglementarea prevăzută de dreptul Uniunii pare a fi întemeiată numai pe condițiile cazului fortuit și ale forței majore, care, în lumina jurisprudenței Curții de Justiție amintite mai sus, impun existența unui element obiectiv („împrejurări neobișnuite și imprevizibile”) și a unui element subiectiv („obligația de a lua toate măsurile adecvate, fără a accepta sacrificii excesive”) care pare a fi incompatibil cu un comportament precum cel caracterizat prin culpă, în care lipsesc atât imprevizibilitatea, cât și manifestarea obligatorie a diligenței necesare.
- 26 Având în vedere aceste considerații, instanța de trimitere ridică problema dacă dispoziția cuprinsă la articolul 4 alineatul 1 din TUA, care asimilează culpa ușoară cazului fortuit și forței majore, prevede o condiție – legată de criteriul individual și

subiectiv al diligenței manifestate – suplimentară față de cele privind cazul fortuit și forța majoră, condiție care ar constitui o ipoteză de scutire de la plata taxei în caz de împrăștiere sau de pierdere, care ar fi adițională și autonomă în raport cu dispozițiile de drept al Uniunii.

- 27 Instanța de trimitere urmărește de asemenea să verifice dacă ipoteza prevăzută la articolul 4 alineatul 1 din TUA este compatibilă cu dispozițiile articolului 7 alineatul (4) din Directiva 2008/118, care prevede că distrugerea sau pierderea care nu constituie eliberare pentru consum se poate produce și „ca o consecință a autorizării de către autoritățile competente din statul membru”.
- 28 Astfel, această expresie ar putea permite unui stat membru (cum este, în speță, Italia) să stabilească alte categorii generale de reducere a taxei. Pe de altă parte, la o lectură de ansamblu a dispoziției în discuție, expresia menționată mai sus pare să aibă, în schimb, caracter final și subsidiar. Așadar, expresia menționată ar trebui raportată la alte evenimente specifice, care nu pot fi identificate *a priori*, dar care privesc elemente de fapt particulare care, fiind supuse unei evaluări concrete din partea autorității competente, pot justifica, de la caz la caz, adoptarea (pe baza „autorizării”) a unei măsuri de distrugere a produsului. În acest sens, considerentul (9) al Directivei 2008/118 utilizează termenul „condiții”, care pare să se refere la elemente de fapt specifice și care pot fi identificate, iar nu la prevederi cu caracter general și, în esență, nedeterminate.
- 29 Instanța de trimitere amintește în această privință că motivele de scutire, întrucât derogă de la regimul fiscal normal, trebuie să facă obiectul unei interpretări stricte și restrictive.
- 30 Instanța de trimitere arată că Curtea nu s-a pronunțat încă cu privire la acest aspect specific, care trebuie clarificat în vederea definirii noțiunii de exigibilitate într-un mod uniform și valabil pe întregul teritoriu al Uniunii.